

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญของปัญหา

เนื่องในปัจจุบันประเทศไทยต้องประสบกับภาวะทางเศรษฐกิจที่เผชิญกับความเสี่ยงหลายประการ นับตั้งแต่วิกฤตการณ์ทางการเงิน ปัญหาน้ำมันราคาแพง ปัญหาค่าเงินบาทแข็งตัว รวมทั้งอัตราเงินเฟ้อ ในช่วงที่ประเทศไทยต้องเผชิญกับปัจจัยเสี่ยงทางเศรษฐกิจอยู่นั้น ผู้ประกอบการส่วนหนึ่งก็ได้พยายามปรับโครงสร้างองค์กรด้วยการลดจำนวนพนักงานลง ซึ่งผู้ใช้แรงงานทั่วไปก็ได้รับความเดือดร้อนนั้น กลายเป็นแรงงานนอกระบบเพียงข้ามคืน จากการสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติ พ.ศ. 2549 พบว่า มีจำนวนประชากรอายุ 15 ปีขึ้นไปที่อยู่ในวัยกำลังแรงงานทั้งสิ้น 50.4 ล้านคนและเป็นผู้มีงานทำ 35.5 ล้านคน ในจำนวนผู้มีงานทำนี้ มีผู้ที่อยู่ในแรงงานในระบบ 13.7 ล้านคน และอยู่ในแรงงานนอกระบบ 21.8 ล้านคน และจากผลการสำรวจแรงงานนอกระบบปี 2550 ของสำนักงานสถิติพบว่า ประเทศไทยมีผู้มีงานทำ 37.1 ล้านคน จำแนกเป็น แรงงานนอกระบบ 23.3 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 62.7 และเป็นแรงงานในระบบ 13.8 ล้านคน คิดเป็น ร้อยละ 37.3 จะเห็นได้ว่าในปี 2550 กำลังแรงงานที่เป็นผู้มี งานทำ ส่วนใหญ่ยังไม่ได้รับความคุ้มครองสวัสดิการ และหลักประกันทางสังคมจากการทำงาน และมีแนวโน้มที่จะมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นอีกเรื่อย ๆ ในภาวะเศรษฐกิจในปัจจุบัน (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2551)

แรงงานไทยส่วนใหญ่ของประเทศไทยยังคงเป็นแรงงานนอกระบบ ที่ไม่ได้รับการคุ้มครองด้านสวัสดิการใด ๆ ทั้งในด้านสุขภาพและความมั่นคงในชีวิต ประกอบกับแรงงานนอกระบบส่วนใหญ่มีสภาพการจ้างที่ไม่แน่นอน สภาพแวดล้อมการทำงานที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการติดต่อกับหน่วยงานราชการหรือนายจ้าง แรงงานนอกระบบจึงต้องเผชิญกับปัญหาทางสุขภาพ นอกจากนั้นยังอาจทำงานในสถานที่ที่ไม่มีความปลอดภัย ไม่มีรายได้ที่แน่นอน และไม่มีคุณภาพชีวิตที่ดี

ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) ยุทธศาสตร์การพัฒนาศักยภาพคนและการคุ้มครองทางสังคม ได้มองเห็นความสำคัญของปัญหาทางสังคมอีกด้านคือ คนไทยบางกลุ่มขาดโอกาสในการเข้าถึงและไม่ได้รับความคุ้มครองจากหลักประกันความมั่นคงทางสังคมที่มีอยู่อย่างเท่าเทียมกัน ได้มีแผนการปรับปรุงประสิทธิภาพระบบบริหารจัดการหลักประกันทางสังคมโดยขยายขอบเขตและประเภทการคุ้มครองของกองทุนประกันสังคม

โดยให้ครอบคลุมแรงงานทั้งในและนอกระบบ ต่อเนื่องถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) กำหนดขึ้นบนพื้นฐานการเสริมสร้างทุนของประเทศทั้งทุนทางสังคม ทุนเศรษฐกิจ ทุนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้เข้มแข็งอย่างต่อเนื่อง ยึด “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” เนื่องจาก “คน” เป็นทั้งเป้าหมายสุดท้ายที่จะได้รับผลประโยชน์และผลกระทบจากการพัฒนา ขณะเดียวกันเป็นผู้ขับเคลื่อนการพัฒนาเพื่อไปสู่เป้าประสงค์ที่ต้องการ จึงจำเป็นต้องพัฒนาคุณภาพคน โดยยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพคนและสังคมไทยอีกด้านก็คือ หลักประกันทางสังคมครอบคลุมแรงงานนอกระบบและกลุ่มผู้ด้อยโอกาสยังไม่มีทั่วถึง ปี 2548 แรงงานที่ประกันตนภายใต้ระบบประกันสังคมมีจำนวน 8.2 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 22.73 ของกำลังแรงงาน ส่วนแรงงานนอกระบบซึ่งมีกว่าร้อยละ 70 ยังไม่สามารถเข้าถึงระบบประกันสังคม และการเข้าถึงบริการทางสังคมของคนยากจนและผู้ด้อยโอกาสในลักษณะการสงเคราะห์เพิ่มขึ้น แต่ยังไม่ทั่วถึงดังนั้นการดำเนินการตามความคิดนำแรงงานนอกระบบเข้าสู่ระบบประกันสังคมจึงเป็นอีกแนวทางที่จะทำให้เกิดความมั่นคงทางสังคมต่อแรงงานผู้ยังขาดโอกาส การประกันสังคมเป็นมาตรการหนึ่งในการจัดบริการด้านสวัสดิการสังคมเพื่อที่จะคุ้มครอง ป้องกันแรงงานมิให้ได้รับความเดือดร้อนในความเป็นอยู่ของชีวิต จากหลาย ๆ เหตุผลจึงทำให้เกิดแรงผลักดันนำแรงงานนอกระบบเข้าสู่การประกันสังคม และในเดือนพฤษภาคม 2551 ที่ผ่านมามีสำนักงานประกันสังคมก็มีการประกาศให้แรงงานนอกระบบได้ขึ้นทะเบียนประกันสังคมซึ่งขึ้นอยู่กับความสมัครใจของประชาชนเอง โดยสิทธิประโยชน์การคุ้มครองครอบคลุม 3 ด้านคือ 1. กรณีคลอดบุตร 2. กรณีทุพพลภาพ 3. กรณีเสียชีวิต โดยการจ่ายเงินสมทบ 3,360 บาทต่อปี

อาชีพ "หาบเร่แผงลอย" เป็นแรงงานนอกระบบ (Informal sector) อีกประเภทที่มีรายได้ไม่คงที่แน่นอน ส่วนใหญ่เป็นผู้มีรายได้ที่อยู่ในชั้นที่เรียกว่าน้อยถึงปานกลาง และโอกาสในการได้รับการศึกษายังอยู่ในระดับที่เรียกว่าน้อย ขาดลักษณะของการรวมกลุ่มที่ดี การเข้าถึงสิทธิในการให้บริการต่าง ๆ ยังถือว่าน้อยทั้ง ๆ ที่เป็นอาชีพหลักของคนกลุ่มหนึ่งที่อาศัยอยู่ในเมืองใหญ่อย่างกรุงเทพมหานคร ขาดความมั่นคงในการดำเนินชีวิต การนำแรงงานนอกระบบเข้าสู่หลักการการประกันสังคมถือได้ว่าเป็นอีกโครงการที่จะทำให้แรงงานเหล่านี้ได้รับการดูแลทางสังคมขึ้นมาอีกในระดับหนึ่ง แต่ว่าทั้งนี้แนวความคิดในการดูแลที่ครอบคลุมใน 3 ด้านจะทำในแรงงานนอกระบบผู้ประกอบการอาชีพหาบเร่แผงลอยนั้นมีความพร้อมมากน้อยเพียงใดในการที่จะสมัครใจใช้ระบบการดูแลดังกล่าว และผู้ประกอบการเหล่านี้มีความต้องการในสิทธิประโยชน์ในด้านใด และสิทธิประโยชน์ในด้านใดที่ขาดหายและสมควรนำมาปรับให้เข้าสู่ความพร้อมของผู้รับสิทธิประโยชน์ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาความรู้เกี่ยวกับกฎหมายประกันสังคม ของผู้ที่ประกอบอาชีพหาบเร่แผงลอยในตลาดวังหลังศิริราช ในการเข้าสู่ระบบประกันสังคมตามพระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ. 2533 มาตรา 40
2. เพื่อศึกษาความสามารถในการจ่ายเงินสมทบเข้ากองทุนประกันสังคม รูปแบบวิธีการจ่าย รวมทั้งระยะเวลาในการจ่ายเงินสมทบเข้ากองทุนประกันสังคม
3. เพื่อศึกษาความต้องการเข้าร่วมโครงการประกันสังคมสู่แรงงานนอกระบบของผู้ประกอบอาชีพหาบเร่แผงลอยในตลาดวังหลังศิริราช

ขอบเขตการศึกษา

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

เป็นการศึกษาด้านความพร้อมของผู้ประกอบอาชีพหาบเร่แผงลอยในตลาดวังหลังศิริราช เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร เนื้อหาการศึกษาประกอบด้วย

1. ด้านความรู้ของผู้ประกอบอาชีพหาบเร่แผงลอย
 - ความหมายและหลักการของการประกันสังคม
 - เงื่อนไขและสิทธิประโยชน์ที่จะได้รับตามมาตรา 40
2. ด้านความสามารถของผู้ประกอบอาชีพหาบเร่แผงลอย
 - อัตราเงินสมทบเข้ากองทุนที่สามารถจ่ายได้
 - รูปแบบของระยะเวลาในการจ่ายเงินสมทบเข้ากองทุนประกันสังคม
 - วิธีในการส่งเงินสมทบเข้ากองทุนประกันสังคม
3. ด้านความต้องการในการเข้าสู่ระบบประกันสังคมตามมาตรา 40

2. ขอบเขตด้านพื้นที่

การศึกษาครั้งนี้ เป็นการศึกษาผู้ประกอบอาชีพหาบเร่แผงลอยในตลาดวังหลังศิริราช เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร

3. ขอบเขตด้านประชากร

ผู้ศึกษาเลือกผู้ประกอบการอาชีพหาบเร่แผงลอยในตลาดวังหลังศิริราชจำนวน 60 คน ซึ่งยังไม่สามารถกำหนดขอบเขตด้านประชากรได้

นิยามศัพท์

หาบเร่ หมายถึง การเร่ขายสินค้า ไม่ว่าจะเป็นเครื่องอุปโภคหรือบริโภค เป็นการเร่ขายไม่มีหลักแหล่งที่แน่นอน เช่น การใช้รถเข็น หรือหาบ

แผงลอย หมายถึง การขายสินค้าในแผงที่เป็นเจ้าของหรือการเช่าแผง ซึ่งเป็นสถานที่แน่นอน แต่ทั้งนี้ไม่รวมแผงที่เป็นส่วนขยายของร้านค้า

ผู้ประกอบการ หมายถึง ผู้ที่จ่ายเงินสมทบอันก่อให้เกิดสิทธิรับประโยชน์ทดแทนมี 3 ประการคือ

1. ผู้ประกันตนตามมาตรา 33 คือ ผู้ที่เป็นลูกจ้างแรงงาน
2. ผู้ประกันตนตามมาตรา 39 คือ ผู้ที่สมัครใจเป็นผู้ประกันตนภายหลังสิ้นสุดสภาพการเป็นลูกจ้าง
3. ผู้ประกันตนตามมาตรา 40 คือ ผู้ที่ไม่ใช่ลูกจ้าง

ความพร้อม หมายถึง ความรู้ ความสามารถ และความต้องการในการเข้าสู่ระบบประกันสังคมของอาชีพหาบเร่แผงลอย อันประกอบด้วย 3 ส่วนคือ

1. ความรู้ ประกอบด้วย ความรู้เกี่ยวกับพระราชบัญญัติประกันสังคมตามมาตรา 40
2. ความสามารถ ประกอบด้วย ความสามารถในการจ่ายเงินสมทบเข้ากองทุนประกันสังคม รวมถึงรูปแบบในการจ่ายเงิน และระยะเวลาในการจ่าย
3. ความต้องการ ประกอบด้วย ความต้องการในการเข้าร่วมโครงการการประกันสังคมสู่แรงงานนอกระบบตามมาตรา 40